

Mabalinyo Aya a Patien iti Padto ti Biblia?

No saanca a natalged a mapagtalcan ti Biblia a cas napaltiingan a sao ti Dios, mairamanca cadagiti caadoan. Dagiti mangwanwanawan cadagiti Americano, Europeo ken sabsabali pay panecnecanda a manmano ti macaammo iti sasaoen ti Biblia. Caadoan cadagiti nagsaludsodanda dida pay malagip dagiti nagnagan dagiti uppat nga Ebanghelio (Mateo, Marcos, Lucas ken Juan).

Caadoan dagiti tattao ti macaammo cadagiti dadduma a sarsaritaen ti Biblia ngem nakedngan ti pannacaammo ken pannacawatda iti linaonna. Adu dagiti agcucuna a dida pasien ti Biblia iwacsida a dida pay binasa.

Ti cabaroanan a sistema ti panagadal rinicpanna iti ruar ti Biblia. Uray pay dagiti pangpangulo ti relihion sigaganetget ti dida panagtutunos no ania ken casano caadu ti pannursurona ti maipaay iti siasinoman. Dagiti mangar-aramat iti tiempoda a mangadal nalawag a bassitda unay. Bassit ti pacasdaawan a dagiti di-macaammo iti Biblia casta unay ti panagsacnapda.

Tuntuntonen ti Biblia nga impaltiing ti Dios. Cunana pay nga imbaga ti Dios, “Laglagipenyo dagiti napasamac idi un-unana; bigbigenyo a Siac laeng ti Dios, ket awan ti sabali a cas Caniac. Manipud idi punganay imbagac ti maaramid; nabayagen nga imbagac ti mapasamacto...” (Isaias 46:9-10, nainayon ti panangipaganetget).

Casano ti panamati iti pannunton ti Biblia a maipadtona iti masacabayan, a linaonna ti mismo a sao ti Dios a mangipadto cadagiti paspasamac mabayag pay sacbay ti pannacatungpalda? Macabiroctayo aya iti mapagtalcan a pammanecnec a mangsarurong iti daytoy a palawag?

Iti mismo a pagsasaadam, ania a pammanecnec ti casapulan dayta a pannunton tapno mapapatinaca? Nacasaganaca aya a mangaclon ti kinatalged ti Biblia no ti pannuntonna mabalin a maisurat ken mapanecnecan? No ti Biblia napaypayso a maipadtona ti masacabayan – ket no ti mismo a Dios ipatungpalna iti ipadto ti Biblia – ania ti samayna cadatayo ti panangipakita ti Dios iti pammaltiingna ken pannacabalinna?

Patienyo wenno saan, ti pammadto, ti mapagcacatawaan unay a paset ti Escritura, isu ti maysa cadagiti bambanag ti Biblia a calacaan nga usigen ti kinaagpaysona. Adu dagiti impadto ti Biblia a natungpalen. Babaen ti panangidilig cadagiti padpadto ti Biblia cadagiti napasamaken, masuottayo ti kinatalged ti Biblia. Masaracantayo a mismo no maibiliang a cas naipaltiing a Sao ti Dios.

Ti casayaatan a pagwadan no sadino ti nalaca a pangsuoan isu dagiti padpadto a nangipadto ti pannacayanac, ti panagbiag ken ti ipapatay ni Jesu Cristo. Nacascasdaaw ti pannacaibinsabinsa ti biag ken trabahona a nailatac ken nailanad babaen dagiti adu a mannurat bayat ti panaglabas dagiti adu a siglo sacbay ti pannacayanacna. Ti laengen kina-adu dagitoy a padpadto, a nacascasdaaw ti naibinsabinsa a kinaagpaysoda, nacabilbileg ti panagsarurongda iti kinapudno ti padto ti Biblia.

(Masaracanyo ti paset ti listaan dagiti adu a padpadto maipapan ken ni Cristo ken dagiti pannacaitungpalda iti libreta “Ni Jesu Cristo Iti Pammadto.” Idagadagmi ti panangkitayo ti tunggal escritura a naipatuldo, agraman ti padto ken ti nailanad a pannacatungpalna, iti mismo a Bibliayo.)

Iti Carit Ti Dios Cadagiti Managduadua

Nabayagen ti panangdagdag ti Dios cadagiti managduadua nga usigenda ti padto cas pammanecnec iti caaddana ken kinamataleca. Cadagiti nagrucbab idi ugma cadagiti awan serserbina a didiosen imbes nga iti pudno a Dios, intuyangna daytoy a carit: “Umaycayo ket itugotyo dagiti didiosenyo a mangipacaammo cadacami ti mapasamacto; ilawlawagyo dagiti pasamac idi punganay. Ibagayo cadacami no ania ti pagbanagan ti amin tapno maawatanminto inton dumteng. Tapno mapanecnecanmi a dioscayo, ibagayo no ania ti mapasamac iti masacbayan!” (Isaias 41:22-23).

Insurat ti Dios dagiti padpadto ken ti pannacatungpalda a mangpanecnec iti kinapudnona ken mapagtalcantayo dagiti sasaona. Babaen ti umun-una a panangipalawagna cadagiti padpadto adu pay a siglo ti mapalabas sacbay a mapasamacda, ken ti panangipatungpalna cadagitoy, iccannatayo ti di-masucal a pammanecnec iti caaddana ken ti impaltiingna a Saona, ti Biblia.

No maipakitatayo nga adun dagiti padpadto nga impatungpal ti Dios, nalawag nga adda pannacabalinna a mangtungpal cadagiti padto iti masacbayan. “Nasaocon; maaramidto,” cunana cadatayo. “Pinanggepco; aramidecto” (Isaias 46:11).

Idinto ta adu dagiti padpadto maipapan cadagiti casasaad ken paspasamac nga agturong iti panagsubli ni Jesu Cristo – ti tiempo nga ipatuldo dagiti casasaad toy lubong nga asidegen ti idadatengna – ditay coma aya awaten ti carit ti Dios? Dicad aya macatulong ti pannacaammo no ania ti ipadto ti Biblia maipapan iti dayta a tiempo, ken no dagita a padpadto ket nacapappatida?

Nabayagen nga impadto ni profeta Daniel sacbay a napasamac dagiti adu a paspasamac a naipatungpalen. Ngem adda pay dadduma cadagiti padtona iti masacbayan a maipatungpal. Maipapan cadagiti dadduma a padto, imbaga ti Dios ken ni Daniel: “Ita, Daniel, serraam ti libro ket timbrean agingga iti panungpalaan...” (Daniel 12:4).

Daytoy a versiculo ipasimudaagna nga adda dagiti naindaclan a padpadto nga ad-adda a maawatan dagiti agpapaay iti Dios bayat ti yaasideg ti tiempo ti panungpalaan. Ipamatmat met ni Daniel a ti naipadto a caipapanan ti nasinnunuo a paspasamac ken casasaad ditoy lubong nga agturong ti canibusanan ti tiempo matarusan dagiti tattao ti Dios bayat a mapasasamacda. (Daniel 12:9-10; Amos 3:7).

Iparang ti Biblia ti bagina a mapagtalcana a mangidalan cadagitoy a bambanag. Sipupudno ti panangipadtona cadagiti adu nga ammotayo a napasamak a naglabasen. Casta met, naisuratda a mangtulong ti pannacaawattayo cadagiti mapasamac pay.

Idiligtayo dagiti dadduma a padto iti Biblia cadagiti pannacaitungpalda. Duptalantayo met no dagitoy a paspasamac isudat pammanecnec a mangipakita a ti Biblia isu nga agpayso ti Sao ti Dios ken no isu mapagtalcana a puon ti pacadamagan a napangruna iti masacbayantayo.

Adda tattao a nangibaga a dagiti padpadto ti Biblia paspasamac nga imun-una a naisurat. Casta aya?

Ni Daniel Iti Pupocan Dagiti Managduadua

Dagiti padpadto ni Daniel isudat mangted ti adu a tulbec iti panangipasdec ti kinaagpayso ti amin a padto ti Biblia. Adu cadagiti padtona ti nasinnunuo a, no maipakita a pudnoda, dagiti

laeng managdadael ti nakemda ti agtultuloy a mangduadua ken mangicalilis iti rasonda a manglisi cadacuada.

Dagiti tigtignay dagiti dadduma a managduadua maipalgacda unay. Dida pay gay-atenen a cariten ti kinaagpayso ti linaon dagiti padpadto ni Daniel. Dida suppiaten a nacascasdaaw ti kinapudnoda. Imbes ket ta aclonenda a dagiti sasao ni Daniel talaga a napaltiingan, dacamatenda a pagbalinen ti librona a mangballicug wenno mangallilaw.

Casano? Basta libakenda a ti libro naisurat idi maicanem a siglo S.C. (Sacbay ni Cristo), cas ipatuldo dagiti napasasamac iti pacasaritaan toy lubong ken dagiti naguneg a pammanecnec cas nailanad iti mismo a libro. No di ket cunada nga insurat ti di-ammo a mannurat idi calpasan ti 200 S.C., nabayag pay calpasan dagiti naipadto a bambanag iti libro nalpasdan a napasamac. Cuna dagiti mangbabbabalaw ken ni Daniel a daytoy laeng ti maiparbeng a pangilawlawag ti nacakelkellaat a kinapudno ti padto iti libro.

Kitaentayo man ti casasaad ti capanunotan dagitoy managbabalaw. Irugida babaen ti panangsuppiatda a ni Daniel ti nangisurat gapu ta impatuldonga ti bagina iti maicatlo a persona cadagiti immun-una a capitulona.

Nupay casta, cas impatuldo ni Gleason L. Archer, Jr., professor ti Daan a Tulag: “Daytoy ti ugali idi ugma dagiti mannurat cadagiti pacalagipan dagiti napasasamac ditoy lubong” (*The Expositor’s Bible Commentary*, 1985, Vol. VII, p.4). Sursuroten laeng ni Daniel ti gagangay a wagas ti panagsurat idi panawenna. Ngem, ti panangisalaysayna cadagiti mismo a ricna ken padpadasna, naparbeng ti panangaramatna iti umuna a persona.

Ti catatao dagiti mangdildillaw ken ni Daniel napangruna met a maammoan. Ti immuna a tao a nangbabalaw ti kinapudno a ni Daniel ti nagsurat (iti librona) ti Greigo nga escolar ken mannurat ni Porfirio, a nagbiag idi 233-304 A.D.

Ni Porfirio pasurot daydi filosofo a Plato. Ania dagiti namunangayan a pammatina? “Ni Porfirio nalatac ken narungsot a cabusor ti Cristianismo ken mannalluad iti paganismo” (*Encyclopaedia Britannica*, 11th Ed. Vol. 22, p. 104, “Porphyry”).

Idinto ta ni Porfirio cabusorna ti Cristianismo, ti panggepna mapagduaduaan no agsurat maipanggep ti Cristianismo wenno iti Biblia. Maysa pay, awan ti ipalgacna a pudno a batay ti capanunotanna, ken maibusor cadagiti palpalawag ni Jesu Cristo, a nangisawang iti nacalawlawag a ni Daniel ti nagsurat iti libro a nagimet iti naganna (Mateo 24:15).

Ti escolar iti Biblia ni Geronimo (340-420 C.C.) sinuppiatna ti palawag ni Porfirio. Calpasan dayta awanen ti nangted ti pateg cadagiti palpalawag ni Porfirio ingganat napalabas ti sumagmamano a siglo. “...binaybay-anen dagiti escolar a Cristiano a cas maysa laengen a pagano a managribuc a nangipalubos iti gagangay a kinabangking a nangtiritir iti panggeddengna. Ngem idi cabayatan ti tiempo ti Pannacalawlawag (Enlightenment) idi maica-18 a siglo, amin dagiti naisangsangayan a bambanag ti Escritura napagduaduaanda; ket imadu ti nangsarurong iti pammattapatta ni Porfirio...” (Archer, p. 13).

Dagiti escolar a nabus-oy ti panaglingigda dacadamatenda pay laeng dagitoy a pannuppiat idi ugma. Ti mannurat Eugene H. Merrill, cunana a dagiti pammati (dagitoy escolar) naibatayda iti nacapuy a pammanecnec.

“...Dagiti palpalawag ken sasao ni Daniel natalingenngenda idi maica-6 a siglo (S.C.), ti nacuna a pannawen a pannacaisurat ti libro,” cuna ni Dr. Merrill. “Iti laeng naricut ken nalawlaw a binatog ti pammanecne a daydiay tao (Daniel) ken dagiti sinuratna linibac cadacuada ti sasaadenda ditoy lubong” (*Kingdom of Priests*, 1996, p. 484).

Naisangayan A Pammadto Ken Pannacatungpalna

Ti kinaagpayso ti pammadto ni Daniel cadagiti adayo a paspasamac naisangsangayan. Cas pangarigan, insuratna ti padto ti “70 lawas.” (Daniel 9:24-27) idi umuna a tawen ni Dario” (versiculo 1). Ti umuna a tawen ni Dario idi 539 S.C. (Merrill, p. 486).

Iti daytoy a padto impatuldo ti Dios ti panawen a 70 a sagpi- “pito” wenno 70 “lawas a tawtawen,” ti natalipupos a pannacaisalacan dagiti tattaona. Ti dagup ti 69 cadagitoy “lawlawas dagiti tawen” ($7+62 \times 7 = 483$ tawtawen) bucklenna ti tiempo a palabsen manipud iti bilin ti pannacatarimaan ti templo idia Jerusalem (Ezra 1:1-4) inggana ti panagparang ti Mesias, ni Jesu Cristo ti Nazaret, $3 \frac{1}{4}$ a tawen sacbay ti ipapatayna. Dayta a bilin naited idi 457 S.C. (Archer, p. 114).

Apag-isu nga 483 tawen calpasanna (panunotentayo nga awan iti 0 a tawen ti nagbaetan 1 S.C. ken 1 C.C.) rinugyan ni Cristo ti nangasaba idia Galilea (Marcos 1:1, 14). Iti daytoy naisangsangayan a padto, impadto ni Daniel “ti apag-isu a tawen ti panagparang ni Cristo ken panangrugi ti panangasabana idi 27 C.C. (Archer, p. 9). Naipadto met ti ipapatayna iti Daniel 9:26.

Ti camaudian a “lawas ti tawtawen” ni Daniel (ti maica-70 a lawas) maitantan inggana ti tiempo ti “nacabutbuteng a mangdadael” nga imbaga ni Jesu Cristo (Mateo 24:15). Iti dayta a tiempo, cuna ni Daniel: “Madadaelto ti ciudad ken ti Templo. Dadaelento ti rumaut nga armada ti maysa a nabileg a pangulo. Umayto ti panungpalan a cas iti layus. Yegnanto ti gubat ken pannacadadael nga insagana ti Dios. Makitulagto dayta a pangulo cadagiti adu a tattao iti las-ud ti pito a tawen. Pagsardengennanto ti panagidatag cadagiti daton ken sacrificio iti uneg ti tallo ket cagudua a tawen. Maisaadto a Nacabutbuteng a Mangdadael iti cangatoan a paset ti Templo. Agtalinaedto sadiay agingga a maidissuor iti nangisaad ti canibusanan nga insagana ti Dios kencuana” (Daniel 9:26-27).

(Tapno nasaysayaat ti pannacaawatyo iti daytoy a padto, basaenyo ti libreta “Ania Aya ti Nacabutbuteng a Mangdadael?”).

Ti Tagtagainep Ni Nebucadnesar

Inlanad ni Daniel iti sabali pay a nacallalagip a padto, ti panangipatarusna iti tagtagainep ni Nebucadnesar, iti capitulo 2. Iti maicadua a tawen ti panagturayna, adda tagtagainep a nangrilibuc iti ari nga awan ti macaipalawag cadagiti mammagbaga kencuana. Iti cultura ti Babilonia napangruna dagiti tagtagainep, ket namati a daytoy tagtagainepna dackel ti kinapangrunana (Daniel 2:1-3).

Ti tagtagainep mangted cadatayo “ti pannacaipalgac ti plano ti Dios cadagiti panawen inggana ti camaudian a panagballaigi ni Cristo,” ken iparangna ti immuna a pannacaituding ti agsasaruno a sangalubongan a turay a mangituray iti Asideg a Daya inggana ti natalipuposan a ballaigi ti Mesias cadagiti camaudianan nga al-aldaw” (Archer, p. 39, 46).

Nailanad iti Biblia a ni Daniel, babaen ti panangipaltiing ti Dios ken dina ammo ti naglaon iti tagtagainep, impalawagna dagiti ramitramit ti tagtagainep ni Nebucadnesar: “Ti tagtagainepmo,

O ari, ti maysa a dackel nga estatua. Nagtacder iti sangoanam, naraniag ken agrimrimat, ket nacabutbuteng ti langana. Puro a balitoc ti ulona. Pirac ti barucong ken tackiagna, ket bronse ti tian ken dagiti luppona. Landoc dagiti gurongna; landoc ken damili dagiti sacana” (Daniel 2:31-33).

Imbaga ni Daniel a ti pagarian ni Nebucadnesar, ti Emperio Babilonio, itacderan ti ulo a balitoc (versiculo 37-38). Ti pirac, bronse ken naglaoc a landoc ken damili a ladawan wenno statua, itacderanna dagiti tallo a nabibileg nga emperio a sumaruno iti nabileg a Babilonia (versiculo 39-40).

Daytoy nadosan a pannacaipatarus ti tagtagainep imparangarangna ken ni Nebucadnesar ken casta met ni Daniel iti nacascasdaaw a panangwanawan nga umuna iti pacasaritaan ti lubong.

Napasamac ti tagtagainep ken pannacaipatarusna idi agangay 600 S.C. Ti ladawan iti tagtagainep intacderanna ti panagsasaruno dagiti dadackel nga emperio a mangituray iti civilisasion toy lubong iti adu a siglo. Kitaenyo no casano ti kinapag-isu ti pannacatungpalna.

“Ti pirac nga emperio isu ti Medo-Persia, a nangrugi ken ni Dackel a Ciro, a nangpamec iti Babilonia idi 539...Daytoy pirac nga emperio isut caindaclan iti amin a Daya ken Agtengnga a Daya iti unos ti agangay dua a siglo” (Archer, p. 47).

Ti bronse nga emperio isu ti Greco-Macedonio Emperio nga impasdec ni Dackel nga Alejandro... Ti bronse a pagarian nagpaut iti agangay 260 wenno 300 tawtawen sacbay a sinuctan ti maicapat a pagarian.”

Ti landoc itacderanna ti kinatangken ken kinarungsot ket isalaysayna ti Emperio Romano nacadanon iti cawatiwatan a kinalawana babaen ti turay ni Trajano.” Nagturay ni Trajano idi 98-117 C.C., ken ti Emperio Romano a mismo ti nagturay iti adu a siglo.

Ti maicapat nga emperio nailadawan nga addaan sangapulo a ramramay. Dagiti sactsaca ken ramramay naglaoc a landoc ken damili, cas impalawag ti versiculo 41. Ti versiculo 41 isalaysayna ti sumaruno a tumaud iti maicapat nga emperio, nga inladawan dagiti sactsaca ken sangapulo a ramramay – a naaramid iti landoc ken damili. Nacapsut a pagsaadan ti nacadadackel nga statua. Daytoy a palawag silalawag ti cayatna a saoen. Daytoy camaudian a paset maaramid babaen ti panagtitipon [ti adu a turturay wenno pagpagarian] imbes ti maymaysa a nabileg a turay.” (Archer, p. 47).

Sabali Pay A Tagtagainep Nangnayon Cadagiti Napangruna A Panangibimbinsa

Ti nayon a paset daytoy agsasaruno nga emperio impalgac ni Daniel iti naladladaw a tagtagainep. Iti daytoy a tiempo dagiti uppat nga emperio intacderan dagiti uppat nga animal: maysa ti leon (emperio Babilonio), maysa ti oso (emperio Persiano) ken maysa a leopardo (emperio Greico) ken ti maicapat nga animal naisalaysay a “narungsot” ken saan a cas cadagiti tallo (Daniel 7:1-7).

“Madama pay la nga agbuybuyaac idi makitac ti maicapat a narungsot nga animal. Nacabutbuteng, nacaal-alliaw ken nacapigpigs. Dadackel dagiti ngipenna a landoc a pinangcaremkemna cadagiti tiniliwna sana imbaddebaddec ida. Saan a cas cadagiti immun-una nga animal. Adda sangapulo a sarana” (Daniel 7:7).

Ania ti caipapanan daytoy a pannalaysay? Ipatuldona iti nabileg a turay ti Emperio Romano, a nangrumec ti amin a nangbusor kencuana. “Ngarud ti nacabilbileg a pannacabalin ti nacadadackel a Roma...naigunamgunam iti simbolismo daytoy nacaal-alingget a maicapat nga animal” (Archer, p. 87).

Ania ti caipapanan dagiti sangapulo a sarsara? Ti camaudian a pannacatungpal daytoy a paset ti padto adda pay laeng iti masacbayan. “Dagiti sangapulo a sarsara agparang a mangipatuldo iti canibusanan a tiempo ti pannacapaungar ti Emperio Romano...” (Archer, p. 25).

Daytoy saruronganna ti Daniel 2:44, a nalawag ti panangipatulldona nga iti maicadua a yaay ni Cristo mapasamac iti tiempo ti panagbayag ti maicapat nga animal, wenno pagarian, nga addanto pay laeng: “Bayat ti panagturay dagita nga ari, mangipasdecto ti Dios ti langit iti pagarian a pulos a dinto agpatingga. Saanto a maparmec dayta a pagarian ngem gibusannanto dagiti amin a pagpagarian. Isu laeng ti agpaut nga agnanayon” (Daniel 2:44).

Ti dadackel a paset daytoy naipadto a pasamac, cas naisalaysay cadagiti dua a tagtagainep, natungpaldan. Ti Babilonia, nga isu ti cabilegan a turay idi aldaw ni Daniel, narba (ti paspasamac daytoy nailanad iti Daniel 5). Simmublat ti Emperio Medo-Persiano, ti Greigo emperio ni Dackel nga Alejandro, ken ti emperio Romano, cas impalgac ken inlanad ni Daniel.

Ti pannacatungpal dagitoy naibinsabinsa a padpadto kinanunonganna iti nadiosan a paltiing ken iti Biblia. Ti bael ti sinoman a tao a mangipadto iti apag-isu cadagitoy napangruna a paspasamac iti pacasaritaan ti sangcataoan busorena ti amin a natanang a pannacabalin. Ngarud, ti palawag ni Daniel nga “Adda Dios sadi langit a macaibaga cadagiti palimed. Impacaammona kenca, natan-oc nga ari, ti mapasamac iti masacbayan” (Daniel 2:28), ad-adda manen ti panagbalinna a nacapappapati.

Ti Napalalo Pannacaibimbinsana A Padto Ti Biblia

Iti Daniel 11 ilanadna ti sabali pay a naisangayan a padto. Ti panagsasarunona nailanad iti Daniel 10:1 cas isu ti “maicatlo a tawen ni Ciro ari ti Persia.” Ti “tao,” a di-pagduduaan maysa nga anghel (Daniel 9:21), immayna imbaga ken ni Daniel ti mapasamac cadagiti “camaudianan nga aldaw” (Daniel 10:14). Ti padto a sumaruno isu iti napalalo pannacaibimbinsana a padto iti entero a Biblia. Iti maicatlo a tawen ti turay ni Ciro, nasuroc 500 tawen sacbay ti pannacayanac ni Cristo. Nupay casta, daytoy a padto ibagana dagiti paspasamac a mangrugi a mapasamac nganngani ken agtultuloy inggana ti isusubli ni Cristo.

Ti pangrugian a batang ti padto canunonganna ti kinaagpayso ti Biblia gapu ta natungpaldan. Mabalina a mapanecnechan ida babaen ti naannad a panangadal cadagiti emperio Persiano ken Greigo. Di masirmata a ti aniaman a tao iti bucbucodna maipadtona iti casta a nacalawlawag a pannacaibinsabinsa dagiti bambanag sacbay a mapasamacda.

Dagiti dadduma a paset dagiti sumarsaruno naricutda, casapulanda ti asideg a panangicaso. Ngem iti panangidilig cadagiti naipadto a sasao ken ti nailanad a pacasaritaan, ti manglawag cadacuada.

Dagiti umuna a 35 versiculo ti Daniel 11 impadtoda, adu a siglo sacbayna, dagiti gubgubat ken napoliticaan a panagsisinnalip dagiti dua a partido politica a managanan ti “Ari ti Abagatan” ken “Ari ti Amianan.” Iti pacasaritaan ti lubong dagiti nadumaduma nga ar-ari ti abagatan isu ti Ptolomia dinastia, nagturturay manipud idia Alejandria ti Egipto. Dagiti ar-ari ti Amianan

nagturayda manipud Antioco ti Seria, masansan babaen dagiti nadumaduma a langa wenno naglaoc dagiti nagnagan a Seleuco ken Antioco.

Iti daytoy a punto ti padto Daniel 11 agbaliw ti awengna, ket umalis iti “tiempo ti panungpalan” iti asideg ti ngudo ti versiculo 35. Adawentayo manen ken ni Dr. Archer daytoy: “Iti panaggibus ti immuna nga anag ti Versiculo 35, ti panagsalisal dagiti patriota Seleucides ken Judio naggibusen. (Tapno maawatanyo ti pannacailawlawag daytoy nacapaypayso ken naibinsabinsa a padto, basaenyo ti libreta “Agpayso Aya Iti Biblia?”).

Panangitarus Iti Naipadto A Pammanecnec

Dagiti nabus-oy ken naigut nga escolar agkikinnanunongda nga amin iti Daniel 11 inggana ti versiculo 35 naglaon iti naisangayan ti kinapudno iti panangisalaysay ti entero a napasasamac manipud panagturay ni Ciro inggana iti di-nagballaigi a pigsa ni dakes ti kinalatacna nga Antioco Epifanio a mangpunas ti pammati dagiti Judio.

Nupay casta, dackel ti panaggidiat ti panangidalanda iti pammanecnec iti padto. Napangruna ti pannacaawattayo iti puon dayta a panaggidiat.

Inlawlawag ni Dr. Archer a cadagiti dadduma nga escolar ti biblical a “langa iti pammadto ken pannacatungpalna mangiparang cadagiti nabileg a pammanecnec iti nadosan a pammaltiing ken turay dagiti Hebreo nga Escritura, idinto ta ti laeng Dios ti macaammo iti masacbayan ken kitaenna a ti naisawang a planona apag-isu ti pannacatungpalna.”

Cadagiti dadduma, naindaclan met ti naisupadi a panagkitada. Ti panangipapanda nga awan ti Dios, patienda nga awan met ngarud ti napaltiingan a padto wenno ti nadosan ti pannacaiturong ti pannacatungpalna. Casla ken ni Porfirio, masapul a marcaanda dagiti liblibro dagiti pammadto ti Biblia wenno dagiti profeta a balangcantis, ket cunada a ti laeng pangilawlawag iti nacakelkellaat a kinapag-isuna naisuratda calpasan ti pannacapasamacdan. No sabali ti pamanunotanda ngem iti daytoy masapul nga aclonenda ti nadosan a Pannacabalin a macaipadto cadagiti bambanag inggana cadagiti cabassitan a pannacaibinsabinsada.

Ti dadduma nga ateistas aclonenda a nadanonda dagita a pangngeddeng gapu ta dida cayat a ti Dios ibagana no casano ti panagbiagda.

Cas pangarigan, ni Aldo Huxley (1894-1963) insuratna daytoy: “Adda panggepco iti saanco a cayat ti lubong nga adda caipapananna; nagbanaganna ti panangipapanco nga awan; ket kinabaelac nga awan ricutna ti nangbiroc ti macapnec a rason iti daytoy a panangipapan...Ti filosofo a macasac ti awan caipapananna a lubong saan a makibiang iti paricut ti puro a metapisica; makibiang met a mangpanecnec nga awan ti rason no sapay a saanna nga aramiden a mismo ti cayatna nga aramiden... “Caniac a mismo, cas awan panagduaduana, cadagiti met caadoan a cacaduac, ti filosofia ti kinaawan-caipapanan [ti banag] isu ti napangruna a casangcapan ti pannacawayawaya... Sinuppiatmi ti moralidad daytoy gapu ta macasinga iti linalasag a wayawayami...”(*Ends and Means*, 1937, pp. 270, 272-273).

Inaclon ni Huxley dagiti rasonna a nangiwasci iti Dios isu ti panangibaga ti Dios kencuana no casano ti panagbiagna. Adda pay aya nalawlawag a pangisawang ngem iti dayta? Adu cadagiti napinget a mangcarit ken manglibac iti turay ti Biblia aramidenda dayta gapu ta dida cayat nga ibaga ti Dios cadacuada ti aramidenda.

Pagtalcanyo Aya Ti Casta A Pammanecnec Ti Dios?

Ania ti sungbatyo iti casta a pammanecnec ti Dios? Maaclonyo aya a sipupudno dagiti caipapananna? Mapaggagarnacayo aya ti natalipuposan a pammanecnec a caadoan cadagiti padto ti Biblia natungpalda nga apag-isu cas ti pannacaisuratda?

Iti daytoy nga articulo bassit-usit laeng ti panangcur-itmi ti rabaw dagiti padpadto a natungpalen nga apag-isu ti pannacaipadtoda. Mapagtalcanyo ti padto ti Biblia cas pammanecnec ti mannacaammo iti amin a Dios a macaipadto iti masacbayan ken macaipatungpal.

Ti padto iti Biblia saan a basta maysa a namaga, natapoc a listaan dagiti padpadto a natungpal iti pacasaritaan toy lubong. Ti padto nabiag. Uray ita, adu dagiti padto ti Biblia ti agturturong iti pannacatungpalda. No ibatay cadagiti adu a naglabasen a padto a naibinsabinsa iti cabassitan a pasetda, mapatalgedtayo a dagiti pammadto ti Dios babaen cadagiti profetana matungpalda.

Agparangen a naisagaman dagiti adu a nacascasdaaw a padpadto a matungpal iti tiempotayo. Nasayaat ti pagbanagantayo no icasotayo a denggen ti Sao ti Dios a nagguna cadatayo, “Pinanggepco; aramidecto” (Isaias 46:11).

Dagiti Padpadto Maipanggep Ken Jesu Cristo

Iti pacauna ti Judio a Baro a Tulag nailista dagiti 52 a padpadto a natungpal iti pannacayanac, biag ken ipapatay ni Cristo cas naipadto cadagiti 81 a versiculo ti Daan a Tulag (pp. xxv-xxix). Nupay nalawag

dagiti dadduma a padpadto, adu cadagiti padpadto ti saan a maawatan iti daydi tiempo a pannacaisuratda, uray pay cadagiti mismo a profetas (kitaenyo ti Daniel 12:8-9). Idi napasamaken dagitoy a padpadto sa laengen naawatan dagiti apostoles ken mannurat cadagiti Ebanghelio babaen ti pammaltiing ti Espiritu ti Dios.

Cacuyog dagiti dadduma a bambanag, dagiti profeta ti Daan a Tulag impadtoda:

- (1) – A ni Cristo agtaud iti capuonan ni Ari David (Isaiah 11:1-5; Mateo 1:1,6).
- (2) – Nga adda umun-una Kencuana a mangidarirag ti yaayna (Isaiah 40:3, 5; Malachi 3:1; Mateo 3:1-3).
- (3) – Nga ipasngay ti maysa a berhin (Isaiah 7:14; Mateo 1:18-20).
- (4) – A mayanac idia Betlehem (Micah 5:2; Mateo 2:1).
- (5) – Nga iwacsi dagiti mismo a tattaona (Isaiah 53:3; Juan 1:11).
- (6) - Liputanto ti maysa cadagiti gagayyemna (Salmo 41:9; Juan 13:18-30).
- (7) - Ti tangdan ti mangliput Kencuana 30 a bagi ti pirac (Zecarias 11:12; Mateo 26:15).
- (8) - Maigatang ti cuarta a tangdan ti mangliliput iti daga ti agdamdamili (Zacarias 11:13; Mateo 27:3-10).
- (9) - Mapapatay a cas naulimec a Cordero ti Dios sacbay ti Pascua (Isaias 53:7; Mateo 27:12; Juan 19:14-16).

- (10) – Malussoc dagiti im-ima ken sacsacana (Salmo 22:16; Lucas 23:33; 24:38-40).
- (11) - Macondenar ken mapapatay a cas criminal (Isaias 53:12; Lucas 22:36-37; Mateo 27:28).
- (12) - Awan ti tulang iti bagina a matuckol (Salmo 34:20; Juan 19:33-36).
- (13) - Apag-isu dagiti balbalicasna idi matmatay iti crus (Salmo 22:1; Marcos 15:34).
- (14) - Pagbubunotanda ti kawesna (Salmo 22:18; Juan 19:23-24).
- (15) - Maitabon iti denna dagiti babacnang (Isaias 53:9; Mateo 27:57-60).

Mismo a ni Jesus saanna a matengngel no casano ti pannacatungpal amin dagitoy a padpadto. Awan ti macatengngel cadagiti casasaad ti mismo a pannacayanacna, siasino dagiti capuonanna ken sadino ti pacayanacanna. Casta met a dina matengngel dagiti tignay ti dadduma a mangliput Kencuana, dagiti mamapatay Kencuana ken ti panangitabonda Kencuana iti tanem ti bacnang a tao.

Nupay casta dagitoy naisangayan a pannacaibimbinsa naaramid babaen dagiti padpadto dagiti nadumaduma a profeta manipud sumagmamano a siglo inggana rinibu a tawtawen iti masacbayan. Uray pay ti pannacabinsabinsa ti pannacailansa ni Cristo iti crus impadton ni Ari David adu a gasut a tawen sacbay a maipagagangay ti panangilansa iti crus a cas wagas ti pannacapatay.

Sapay daytoy apag-isu a kinaagpayso ti pammadto iti pannacayanac, biag ken ipapatay ni Cristo? Ti Dios ti mangmangted iti di-masuppiat a pammanecnec cadagiti amin a naannad a mangusig cadagitoy a kinapudno a dagiti padpadtona mapagtalcan.

Ngarud addaantay ti natanang a rason a mangigibus a, cas ti pannacabinsabinsa ti pannacayanac, biag ken ipapatay ni Cristo natungpal apag-isu cas naipadto, casta met dagiti padpadto maipapan ti maicadua a yaayna. Padaanantayo coma iti apag-isu a pannacatungpald a cas pannacaipalgacda iti Sao ti Dios.

Sabali A Panangmatmat Cadagiti Padpadto

Ti nacascasdaaw a casasaad ti padto ti Biblia maiparbeng laeng ti pannacadayawna no umuna a maawatantayo ti napangruna a casasaad ti linaonna. Idi ni apostol Pedro kinunana, “Ta awan a pulos ti padto a nagtaud iti nakem ti tao. Indalan ketdi ti Espiritu Santo dagiti tattao nga agsao iti mensahe a naggapu iti Dios” (2 Pedro 1:21) saanna a kinedngan ti balicas a padto a caipapananna laeng iti pannacaibaga ti masacbayan.

Ti panangaramatna iti padto iti daytoy a palawag nairaman ti isuamin a bambanag a sinao dagitoy a “tattao nga indalan ti Espiritu Santo nga agsao iti mensahe a naggapu iti Dios.” (isu met la a versiculo). Dagiti pannacaisao iti masacbayan paset laeng dagiti mensaheda. Insuratda met maipapan ti casasaad dagiti nasyon ken tattao, inusigda dagiti pacasaritaan ti lubong ken indagadagda ti panagbabawi.

Iti sabali a pannao, ti Biblia itacderna dagiti profeta cas pannacangiawat wenno pannacabagi ti Dios. Ti nagsurat iti libro ti Hebreo apag-isu ti panangyebcasna iti castoy idi insuratna, “Cadagidi un-unana nga aldaw, nagsao ti Dios cadagiti ammatayo iti namin-adu a daras ken iti nadumaduma a wagas babaen dagiti profeta” (Hebreo 1:1-2).

Ti trabaho dagiti profeta ti Dios sigaganetgetda a mangitacder iti panagkita ti Dios cadagiti isuamin nga saoenda. Ti panangyun-unada a saoen dagiti panagkita dagiti tattao maipapan cadagiti cultura wenno politica saan nga isu ti pagrebbenganda. Kinapudnona, masansan dagiti mensaheda napalalo ti panangbabalawda cadagiti cadawyan ken cultura dagiti tattao a nacaibaonanda.

Sapay a napangruna a maawatantayo ti sabali a panagkita dagiti profeta cadagiti padpadto? Nangruna unay agsipud ta iti wagas dagiti adu a cabaroan nga escolar saan a husto ti panangipapanda.

Masansan unay a dagiti cabaroan a mannurat ken mannursuro iladawanda dagiti profeta cas nailian a tao ti turay a mangiladawan iti main-inut a panagdur-as ti nailian a pannacapuot idi ugma nga Israel ken Juda.

Awan ti ad-adayo ngem dayta iti kinapudno. Imbaon ti Dios dagitoy a profeta idi ugma nga Israel ken Juda tapno babalawenda ti agdama a nailian a panangkitada cadagiti bambanag, saan a mangiladawan cadacuada.

Imbaon ti Dios ida a mangilawlawag cadagiti nadumaduma a casasaad dagiti tattaona ken ti lubong iti naglabas, agdama ken ti masacbayan. Ipalawagda dagiti dadackel a parparicut ti sangcataoan ken ipalawagda met no casano ti panangsolver ti Dios cadacuada. Ti cultura nga itacderanda isu ti wagas ti biag nga insuro ti Dios manipud idi punganay a caadda ti sangcataoan.

Impatarus ni: Pedro A. Fabroa (from: "Can You Believe Bible Prophecy?", The Good News, Sept/Oct 1999)